

УДК 336.02:336.1: 336.6

Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 9 грудня 2021 р., м. Кропивницький. – К.: «Ексклюзив-Систем», 2021. - 141 с.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків

Редакційна колегія: **Левченко О.М.**, д.е.н., проф., **Шалімова Н.С.**, д.е.н., проф., **Сибірцев В.В.**, д.е.н., доц., **Базиліук А.В.**, д.е.н., проф., **Ковальчук К.Ф.**, д.е.н., проф., **Загреба І.Л.**, к.е.н., доц., **Попов В.М.**, к.е.н., доц. (*відп.секретар*), **Петренко Л.М.**, асист. (*техн.редактор*)

Представлені матеріали є результатами досліджень науковців та практиків з проблем фінансово-кредитного регулювання розвитку економіки та соціальної сфери. До збірника ввійшли тези доповідей, що розкривають проблеми сучасної фінансової науки та практики: розробки методів реалізації фінансової політики держави; фінансово-аналітичного забезпечення, податкового регулювання і страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності; напрямів реформування фінансів соціальної сфери та системи соціального забезпечення; оцінки впливу глобалізації економіки на розвиток фінансів; сучасних проблем обліку, аудиту та оподаткування; розвитку новітніх інформаційних технологій у фінансах.

ISBN 978-617-7942-19-0

Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (протокол № 5 від 20 грудня 2021 року)

Матеріали публікуються у авторській редакції.

За підбір і точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей. Редакція може приймати рішення про публікацію статті в порядку обговорення, не поділяючи точки зору автора.

© Автори, 2021

© Центральноукраїнський національний технічний університет, 2021

фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення 04.12.2021)

3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 04.12.2021)

4. Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. Організація і методика податкових перевірок: навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т. К., 2020. 292 с.

5. Фоміна, Т. В. Внутрішній контроль окремих видів дебіторської заборгованості як пріоритетний напрям ефективного розвитку підприємницької діяльності : [підрозділ : 1.16.] / Т. В. Фоміна., О. Б. Пугаченко // *Sozioökonomische und rechtliche Faktoren der sozialen Entwicklung unter den Bedingungen der Globalisierung : kollektive monographie in 2 Bänden / Hrsg. von Doktor der Wirtschaftswissenschaften, Professor Yu.V. Pasichnyk. – Shioda GmbH, Steyr, Austria, 2018. B. 2. S. 158-173. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/10353>*

Чвертко Л. А.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Важливість інклюзивної орієнтації для розвитку економічної системи України, яка базується на економіці взаємодії всіх її суб'єктів, а також економічні та соціальні дисбаланси, що відбуваються в країні, актуалізують необхідність посилення уваги до проблем страхового захисту та підвищення рівня охоплення страховими послугами широких верств населення.

Як відомо, інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі, а забезпечення інклюзивності полягає в прагненні залучити й інтегрувати всіх людей та їх окремі групи в діяльність, організацію, політичні процеси тощо.

Економічна сутність страхової діяльності, в будь-якій сфері страхування, полягає в утворенні спеціалізованими організаціями – страховиками – страхового фонду, який формується за рахунок внесків страхувальників, для відшкодування з нього збитків, завданих окремим страхувальникам, або застрахованим особам у результаті настання страхових випадків, передбачених договором страхування або чинним законодавством.

Страхування дає змогу забезпечити щоденний захист людини – як сьогодні, так і в майбутньому. Це детермінує виникнення двох ефектів: по-перше, в держави з'являються додаткові довгострокові кошти, які забезпечують фінансування інвестиційних проектів, що сприяє подальшому розвитку економіки країни; по-друге, громадяни отримують страховий захист, накопичення на майбутні періоди, а відтак – захист своїх інтересів [5].

Інклюзивність страхування, на наш погляд, визначається спроможністю забезпечення всіх категорій потенційних страхувальників від ризиків через механізми страхового захисту, а також можливістю учасників страхових відносин отримувати вигоди від страхування. Водночас страхова інклюзивність є індикатором доступності страхових послуг для населення, а також їх затребуваності.

Страхова інклюзія є складовою фінансової інклюзії, яка визнана світовою спільнотою рушієм економічного зростання та важливим чинником соціальної рівності. Як свідчить світовий досвід, підвищення рівня фінансової інклюзії є важливим для всіх сторін, що причетні до цього процесу. Наприклад, для регулятора фінансового ринку та держави – це обумовлено залученням усіх верств населення до економічної системи, що в кінцевому підсумку сприяє зростанню економіки через мобілізацію заощаджень населення, інвестування в розвиток економіки держави, диверсифікацію фінансової системи; для надавачів фінансових послуг – тому що збільшує кількість споживачів фінансових послуг; для споживачів – оскільки вони можуть ефективніше та зручніше використовувати сучасні фінансові послуги, підвищуючи таким чином особистий добробут. Відповідно, відсутність інклюзивності негативно позначається на кожній особі, бізнесі та суспільстві загалом. Адже фінансова інклюзія сприяє підвищенню та стабілізації доходів, ефективнішому управлінню активами, зменшенню вразливості до економічних криз [4].

Слід зазначити, що нині стан розвитку страхування в Україні, попри певні позитивні зрушення, які мають місце в останні роки, не відповідає вимогам часу і свідчить про низький рівень інклюзивності. Надто низькими є щорічні показники рівня проникнення страхування, що розраховуються як співвідношення страхових премій до ВВП. Зокрема, за останні десять років значення цього показника не перевищувало 2 %, тоді як в економічно розвинених країнах дорівнює понад 7 %. До того ж на кінець 2020 р. рівень проникнення страхування в країні знизився до 1,1 % (проти 1,3% у 2019 р.), що свідчить про зменшення обсягів наданих страхових послуг та звуження кола страхувальників – осіб, які скористалися послугами страхових компаній. Загалом на страховому ринку України впродовж 2015-2019 рр. спостерігалось зменшення кількості договорів страхування більше ніж на 18,5 млн договорів, або майже на 9 %. Водночас відбувається постійне зростання кількості договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті: зі 106,3 млн у 2015 р. до майже 116,7 млн угод у 2019 р.

Більшість українців не бачить необхідності в страхуванні власного життя і здоров'я, чи життя і здоров'я своїх близьких, і робить це тільки у випадках крайньої необхідності, коли цього вимагає ситуація. Наприклад, необхідність придбання страхового поліса визначається обов'язковістю певного виду страхування, згідно з чинним законодавством.

В нових умовах, які склалися через пандемію COVID-19, страхування залишається здебільшого малозатребуваним. Спад ділової активності детермінував зниження рівня фінансового добробуту населення країни, яке спричинило брак коштів на придбання страхових продуктів.

Втім, за оцінками експертів, коронакриза має й певний позитивний вплив на розвиток страхового сектора через зростання попиту відносно нового сегменту потенційних споживачів, зокрема, осіб з відносно низькими доходами, на медичне страхування. Перш за все це пояснюється зростанням рівня поінформованості про переваги страхування ризиків втрати здоров'я і працездатності через хворобу, а також усвідомлення необхідності убезпечення від ймовірних втрат через непередбачувані наслідки, що викликані коронавірусом COVID-19. Відповідно, для страховиків це відкриває нові можливості, що оцінюються, як найбільші за останні десятиліття. Атмосфера зростаючої невизначеності спонукає страховиків до розробки таких страхових продуктів, які дозволять забезпечити страхувальників та застрахованих адекватним захистом.

Зауважимо, що серед широкого спектру страхових послуг добровільне медичне страхування, а також страхування життя, страхування майна та автотранспортне страхування, виокремлюються дослідниками, як інклюзивні види [3, с. 134]. У 2019 р. в порівнянні з 2018 р. саме ці види страхування продемонстрували найвищі показники зростання, зокрема: за договорами страхування медичних витрат валові страхові платежі збільшилися на 40,1%; за договорами медичного страхування – на 28,2%; автострахування (КАСКО, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, «Зелена картка») – на 16,5%. Зазначені тенденції стали характерними й для 2020 року. В цей період питома вага страхових премій автотранспортного страхування у загальному обсязі страхових надходжень дорівнювала 35%, а особових видів страхування (медичного страхування, страхування від нещасних випадків та страхування життя) – 31%.

Останніми роками деяке пожвавлення активності спостерігалось у секторі страхування життя. Проте частка страхових премій зі страхування життя в сукупних страхових преміях по ринку є надто низькою і становила у 2020 р. трохи більше 12%, тоді як оптимальним вважається значення цього показника не менше 30% [2]. В основному договори страхування життя укладає працездатне населення, що у такий спосіб забезпечує собі впевненість у старості й/або використовує страхування життя як спосіб нагромадження коштів до якоїсь події.

Серед чинників, що стримують розвиток страхування життя в Україні, виокремлюють: зниження схильності населення до заощаджень; несформовану страхову культуру; недовіру потенційних страхувальників до фінансових установ; відсутність надійних державних гарантій отримання страхової виплати в разі банкрутства страховика тощо.

Нівелювання впливу зазначених та інших чинників стане можливим насамперед за умови макроекономічної стабілізації, підвищення рівня фінансового добробуту населення країни, а також завдяки цілеспрямованій просвітницькій кампанії та поліпшенню захисту прав споживачів страхових послуг.

Інклюзивна спрямованість розвитку фінансового ринку загалом, та

страхового ринку, як його окремої складової, передбачає більш повне задоволення потреб споживачів та вимагає «розширення переліку та покращення якості надання фінансових послуг тим споживачам, які вже мають до них відповідний доступ» [1, с. 118]. Виникає об'єктивна необхідність розширення масштабів страхової діяльності, більш наполегливого та ефективного використання інноваційних підходів, поліпшення керованості цими процесами.

В нинішніх умовах, за яких економіка постраждала від обмежень пандемії, особливе значення для забезпечення високого рівня інклюзивності страхових продуктів мають цифрові технології. Запровадження обмежувальних карантинних заходів через поширення коронавірусу дало поштовх для більш швидкого розвитку онлайн-продуктів та оцифрування більшої кількості видів страхування. Електронна комерція в страхуванні дедалі більше починає конкурувати з класичними територіальними мережами продажів та стає їх невід'ємною частиною. Це, зі свого боку, впливає на страхову інклюзію та вимагає популяризації цифрової грамотності в країні та опанування страхувальниками цифрових навичок.

Отже, інклюзивність страхування визначається спроможністю забезпечення всіх категорій потенційних страхувальників від ризиків через механізми страхового захисту, а також можливістю учасників страхових відносин отримувати вигоди від страхування.

Для України в сучасних умовах проблема забезпечення інклюзивності страхування набуває особливого значення. Підвищення рівня страхової інклюзії в країні обумовлює потребу проведення цілеспрямованої просвітницької кампанії, поліпшення захисту прав фінансових споживачів, широкого розвитку цифрової грамотності та опанування страхувальниками цифрових навичок тощо.

Література:

1. Луців Б. FINTECH в системі фінансової інклюзивності. *Світ фінансів*. 2018. 4 (57). С. 110-120.
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 05.12.2021)
3. Стецюк Т. І. Інклюзивність забезпечення базовими страховими послугами. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2019. № 15(43). С. 133–137.
4. Фінансова інклюзія / Національний банк України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3961976 (дата звернення: 01.12.2021)
5. Melnychuk Yu., Chvertko L. A., Korniienko T. A., Vinnytska O. A., Garmatiuk O. V. Analysis of the factors influencing the market of insurance services in life insurance. *TEM Journal*. 2019. Vol.8. Is.1. p. 201-206. DOI: 10.18421/TEM81-28